

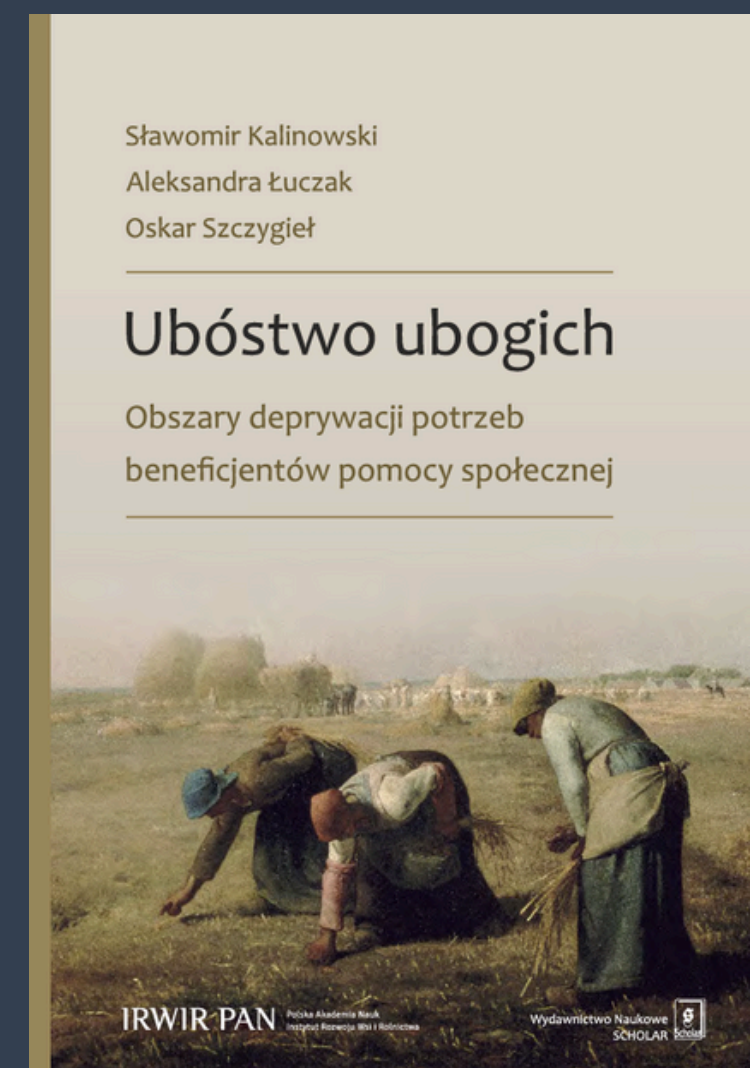
IRWIR PAN Polska Akademia Nauk
Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa

UNIwersytet
PRZYRODNICZY
W POZNANIU

Obiektywne miary ubóstwa: Wyzwania i możliwości w praktyce w kontekście polityki społecznej

V Kongres Statystyki Polskiej
Warszawa, 1-3 lipca 2025 r.

Aleksandra Łuczak
Sławomir Kalinowski

- Motywacja
- Realizowane projekty badawcze
- Wymiary ubóstwa
- Omówienie wybranych wyników badań empirycznych
- Wnioski

Agenda

„Ubóstwo jest hańbą demokracji” – Jan Tokarski

- Ubóstwo jako jeden z **najważniejszych problemów świata**
- W poszukiwaniu definicji ubóstwa
- **Pojęcie ubóstwa** jest nieuchwytnie i nie ma jednej jego definicji, jak również i ogólnie przyjętego sposobu jego pomiaru
- Przyczyny występowania ubóstwa

Motywacja

Ubóstwo i Wykluczenie
Społeczne w Województwie
Mazowieckim
2022 (B1)

**Program Przeciwdziałania
Ubóstwu i Wykluczeniu
Społecznemu w Województwie
Mazowieckim na lata 2023-2026**

1057 beneficjentów
OPS i 458
pracowników OPS

**Barometr
Ubóstwa i Wykluczenia
Społecznego**

Ubóstwo Energetyczne
na Mazowszu
2023 (B2)

**Diagnoza Przyczyn Ubóstwa
Energetycznego w Województwie
Mazowieckim**

2000 mieszkańców
województwa
mazowieckiego i 625
beneficjentów OPS

**Barometr
Ubóstwa
Energetycznego
???**

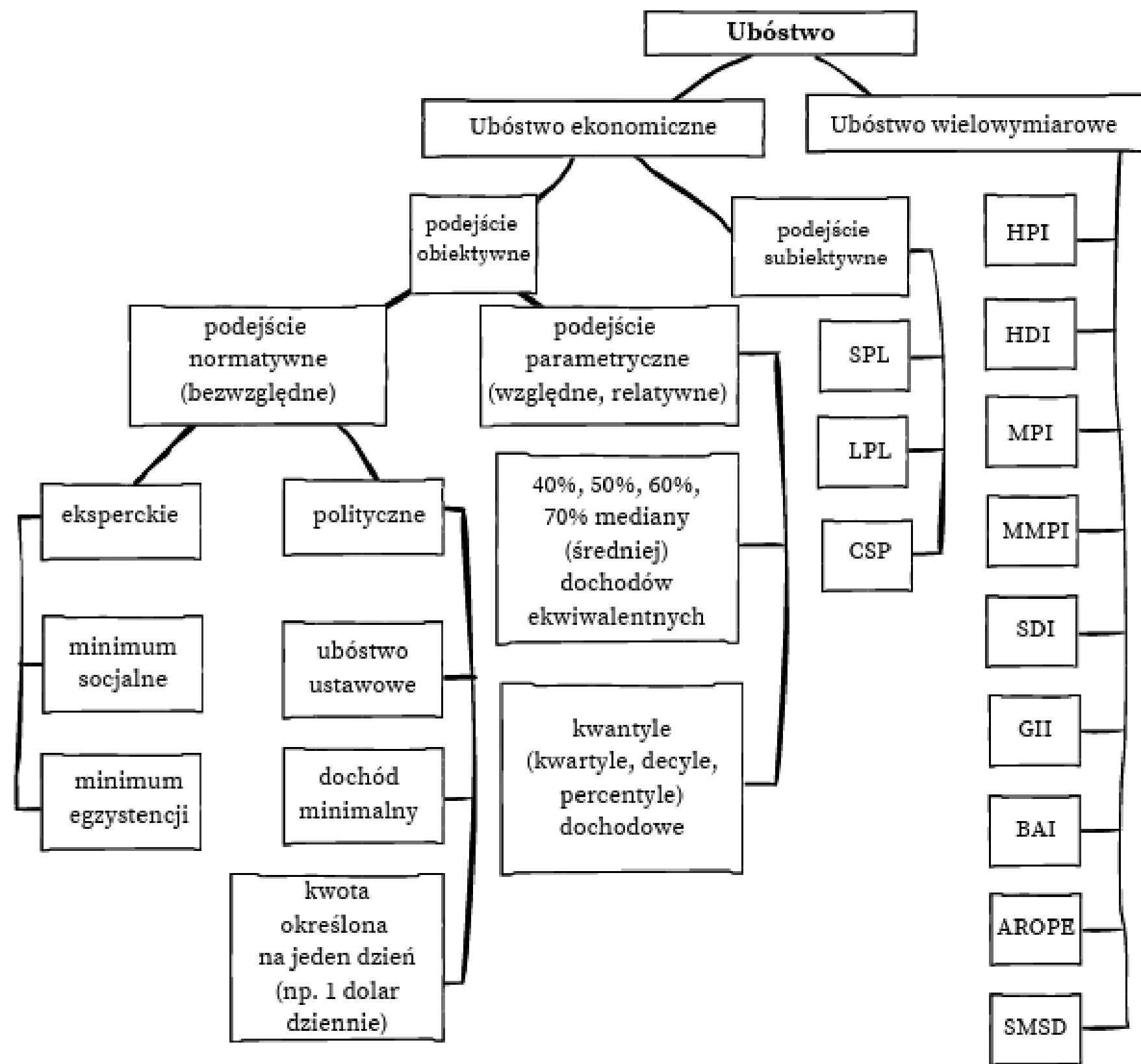
Badania ubóstwa

Obiektywne miary ubóstwa – czy naprawdę obiektywne?

- **Subiektywność potrzeb.** Ubóstwo definiowane wyłącznie przez obiektywne wskaźniki (np. minimum egzystencji) ignoruje odczucie braku i wstydu, które są równie realne społecznie.
- **Rozbieżności w percepcji.** Osoby powyżej progu ubóstwa mogą doświadczać ubóstwa relatywnego i deprywacji społecznej, a osoby poniżej progu – radzić sobie dzięki sieciom wsparcia.
- **Konsekwencje dla polityki społecznej.** Czy polityka powinna opierać się na miernikach dochodowych, czy także na miarach subiektywnego dobrostanu?

Granice obiektywizmu
w pomiarze ubóstwa

Wymiary ubóstwa

Obiektywne miary w praktyce polityki społecznej

Zastosowania:

- Kwalifikacja do świadczeń i transferów pieniężnych
- Ocena skuteczności działań społecznych
- Planowanie alokacji środków i projektów pomocowych

Ograniczenia:

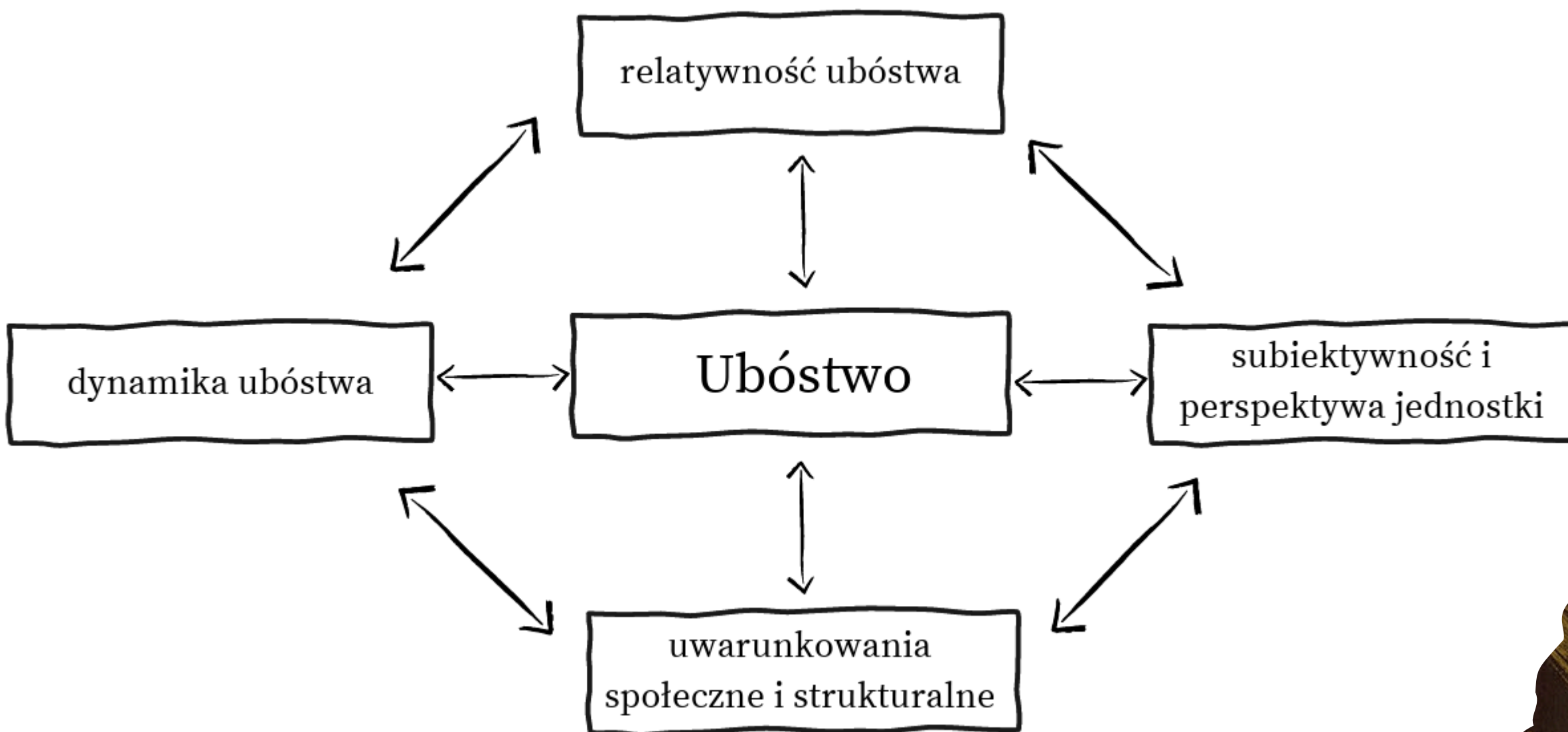
- Brak aktualnych danych lokalnych i ich rozproszenie
- Zmiany metodologii GUS utrudniające porównania w czasie
- Pomiar nie uwzględnia często ubóstwa energetycznego, cyfrowego czy transportowego

Konsekwencje polityczne:

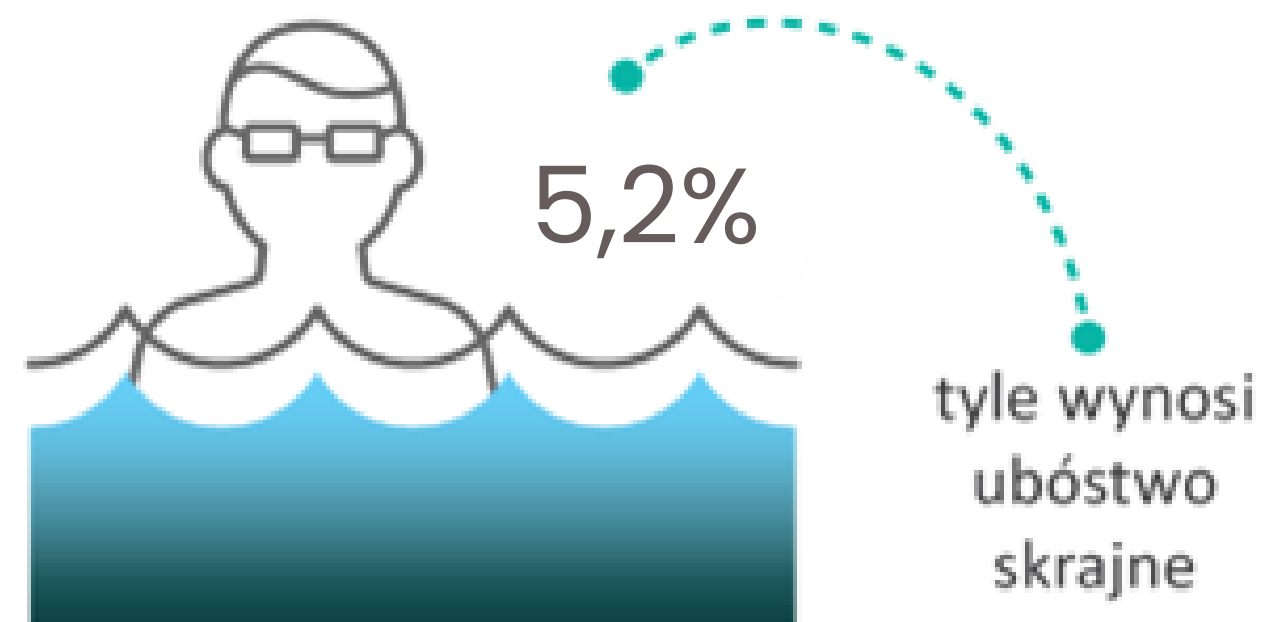
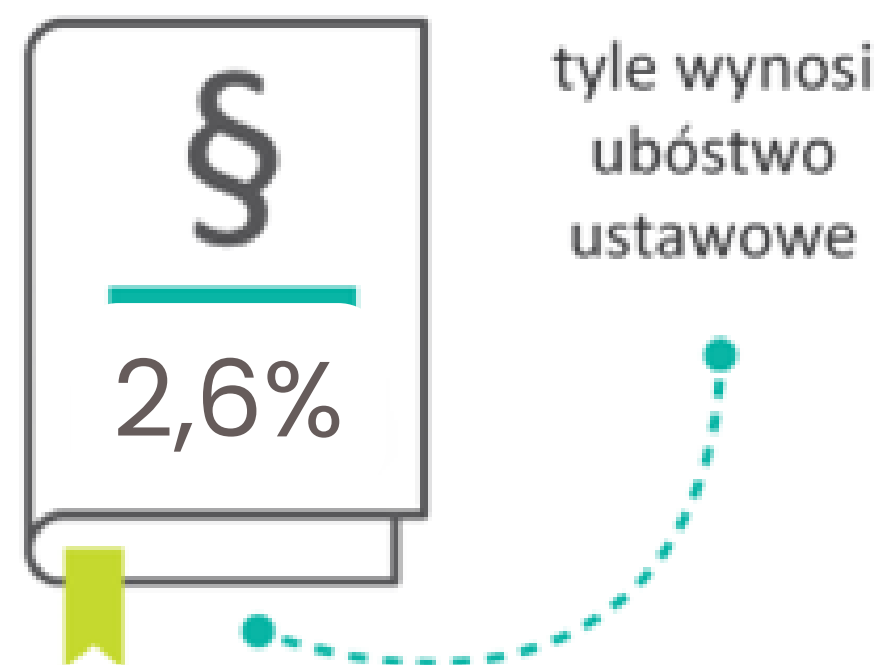
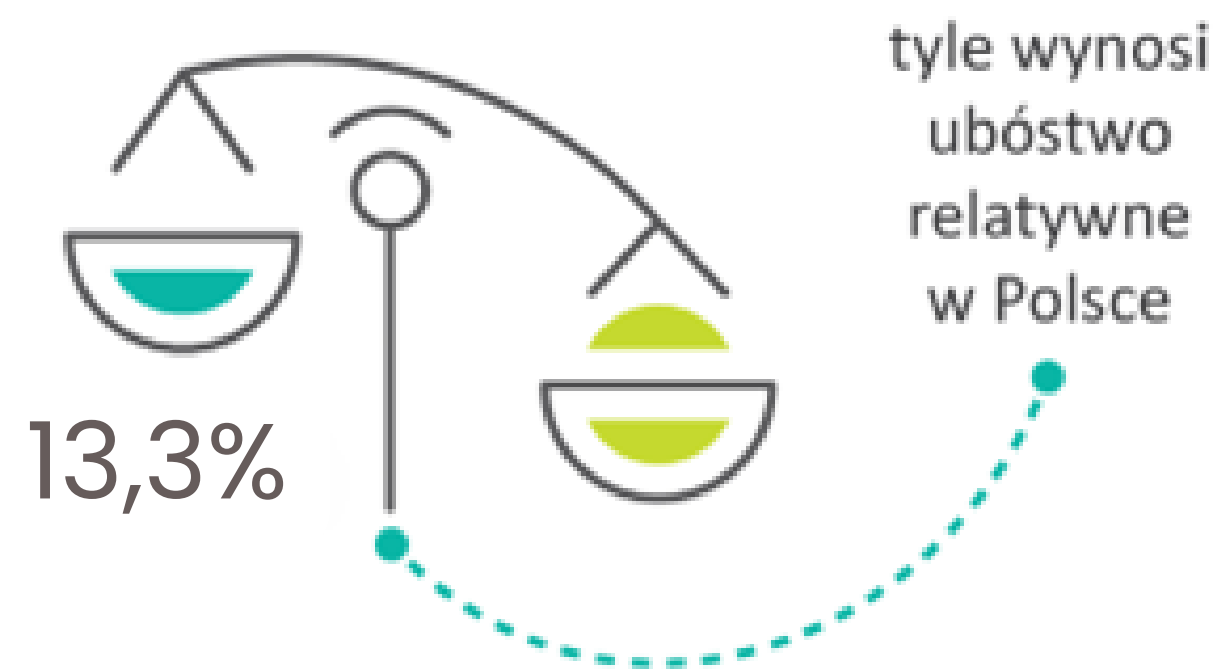
- „Niewidzialne grupy ubogich” poza systemem wsparcia
- Zawyżenie lub zaniżenie progu – decyzja polityczna, nie techniczna

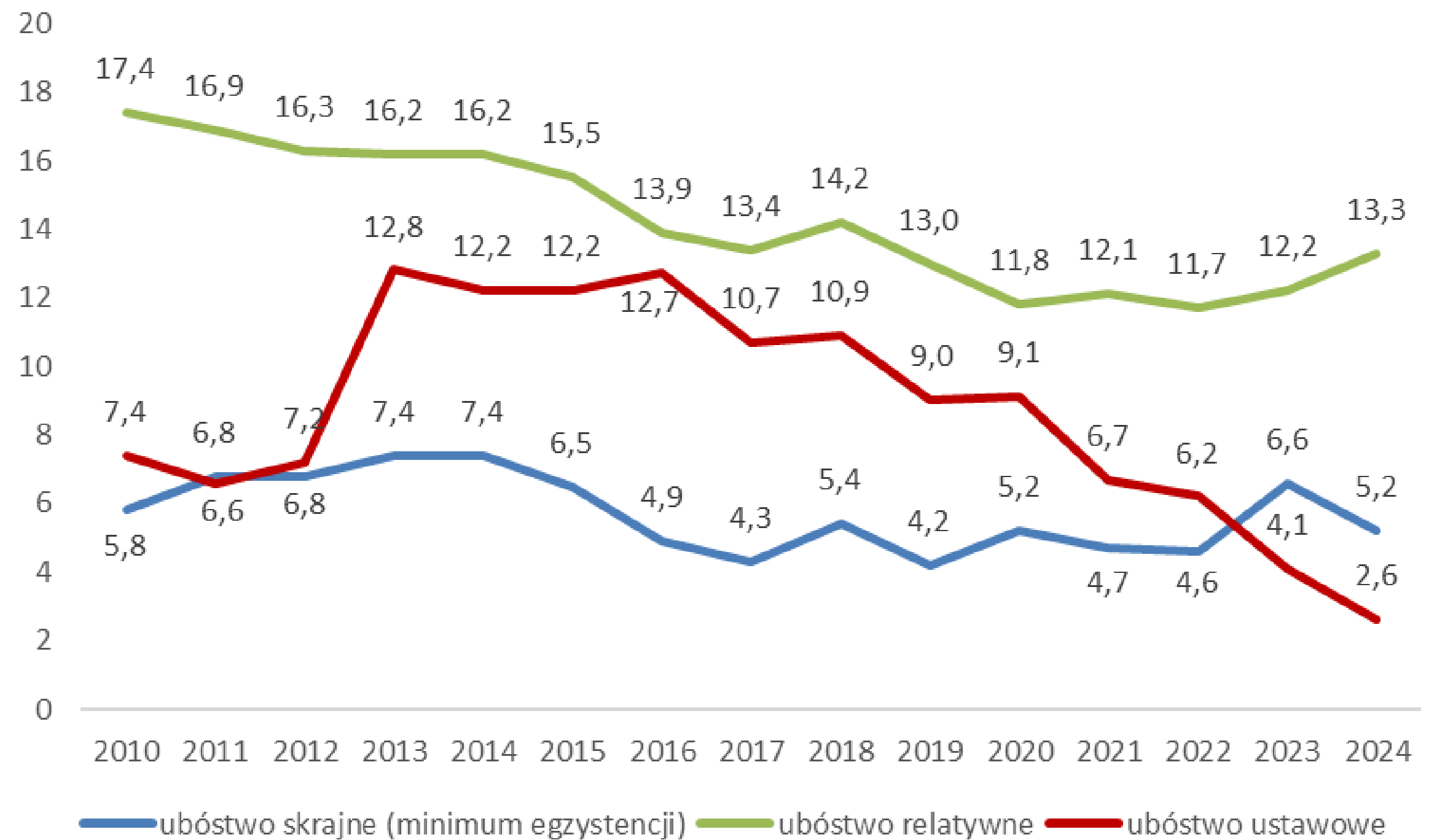
Miary ubóstwa w polityce społecznej
– zastosowania i ograniczenia

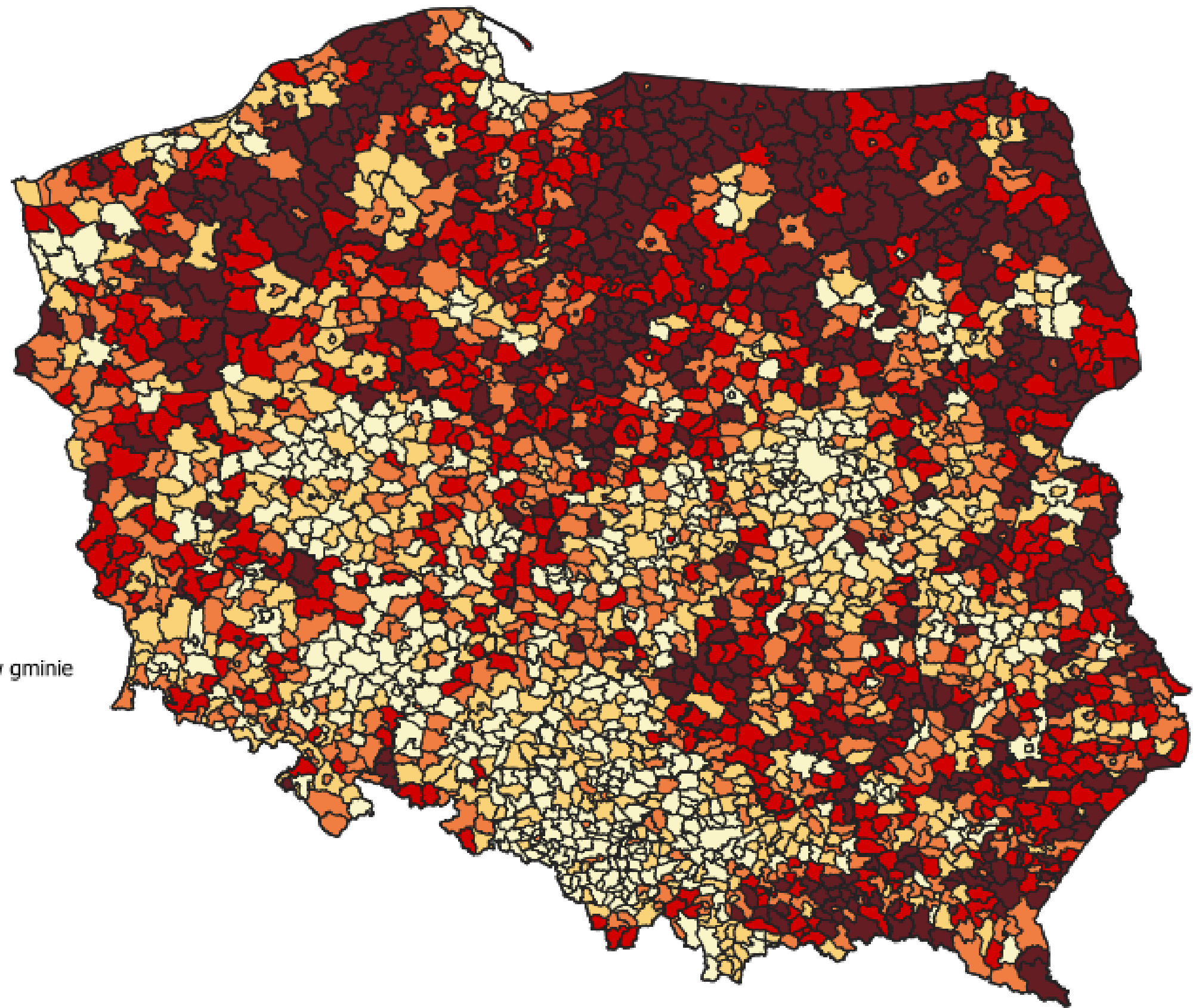
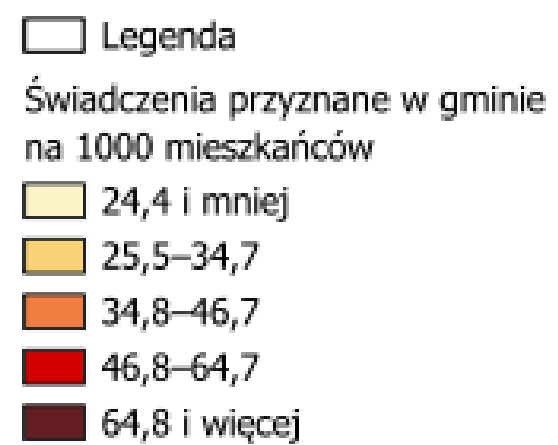
Konteksty ubóstwa

Ubóstwo w Polsce (2024)

Ubóstwo w Polsce (2023)

Beneficjenci świadczeń
społecznych

Główne pytanie badawcze:
Jak mierzyć poziom zagrożenia
ubóstwem i wykluczeniem społecznym
w jednostkach terytorialnych?

Dodatkowe pytanie badawcze:
Jak powszechne ubóstwo?
Kiedy zaczyna się ubóstwo i
wykluczenie społeczne?
Jakie cechy najistotniej determinują
ubóstwo i są mierzalne?

Pytania badawcze

Barometr jest **instrumentem** służącym do pomiaru zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Celem barometru jest dostarczenie informacji na temat tego, **jak niekorzystne są warunki społeczno-ekonomiczne i mieszkaniowe w jakich żyje ludność**. Barometr zwykle wskazuje zmiany w zamożności społeczeństwa z pewnym wyprzedzeniem. Powinien służyć do analizy, planowania i oceny sytuacji na danym terenie. Nie jest wyznacznikiem teraźniejszości, ale **ma informować o przyszłości**.

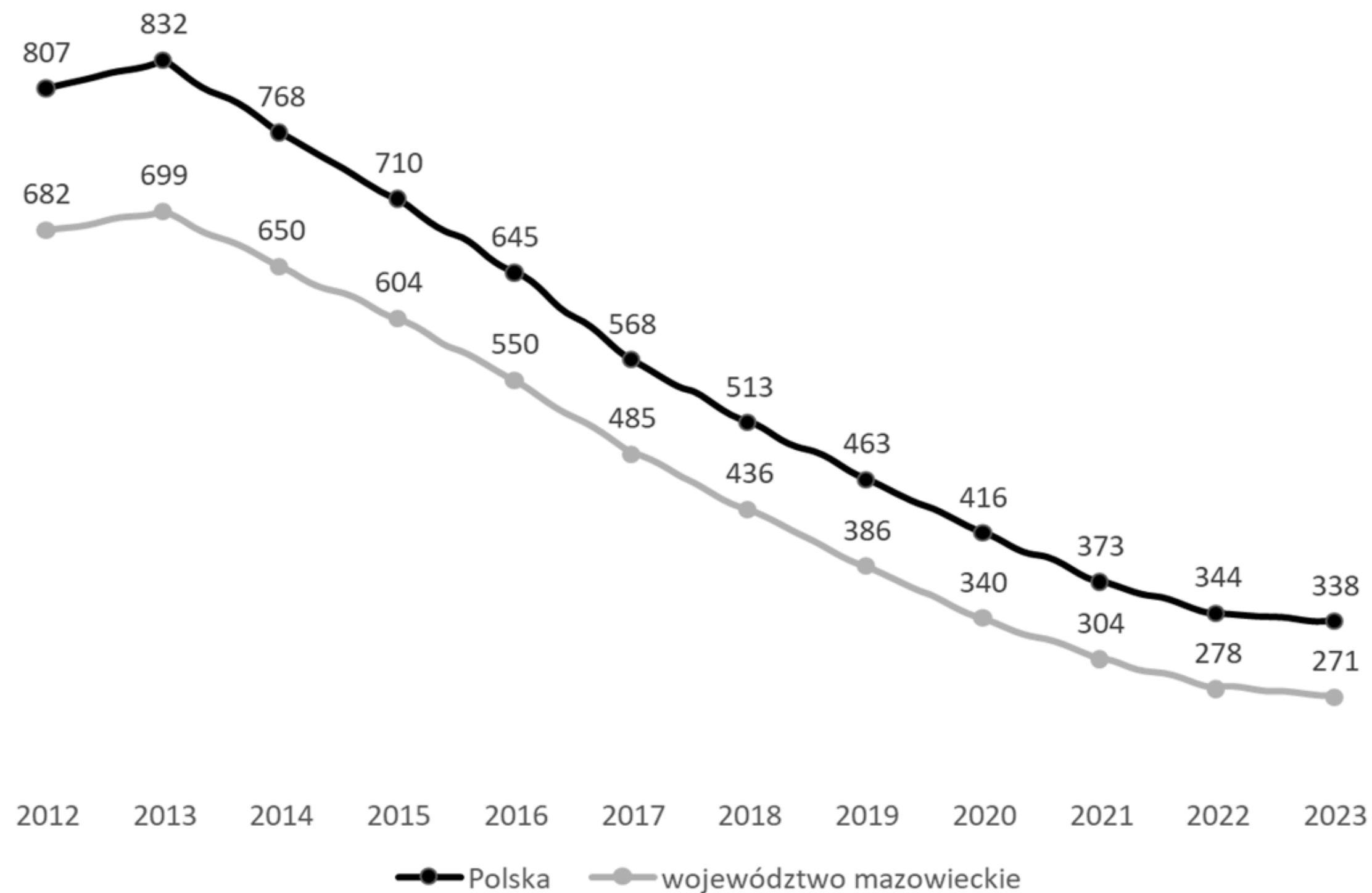
Barometr - motywacja

Zaproponowano następującą procedurę do konstrukcji **wielowymiarowego barometru ubóstwa i wykluczenia społecznego**, która obejmuje osiem etapów:

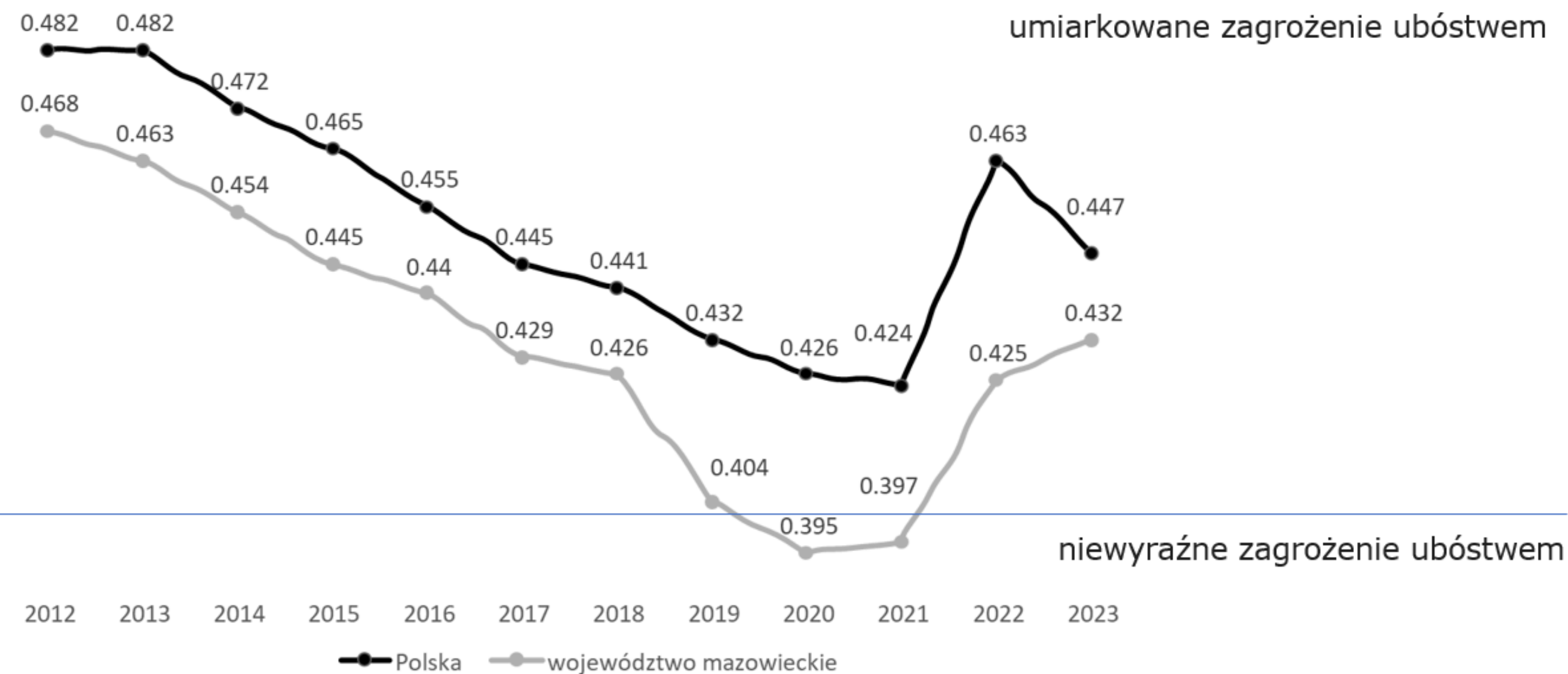
- I. Utworzenie struktury hierarchicznej badanego problemu
- II. Wybór wskaźników w ramach badanych kryteriów ubóstwa i wykluczenia społecznego dla jednostek samorządu terytorialnego (np. gmin, powiatów)
- III. Określenie charakteru wskaźników w odniesieniu do głównego kryterium
- IV. Normalizacja wartości cech
- V. Ustalenie wzorca i antywzorca rozwoju
- VI. Obliczanie odległości każdego obiektu od wzorca i antywzorca rozwoju
- VII. Obliczenie wartości miary syntetycznej barometru ubóstwa i wykluczenia społecznego
- VIII. Identyfikacja poziomów zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym dla jednostek samorządu terytorialnego

Metody

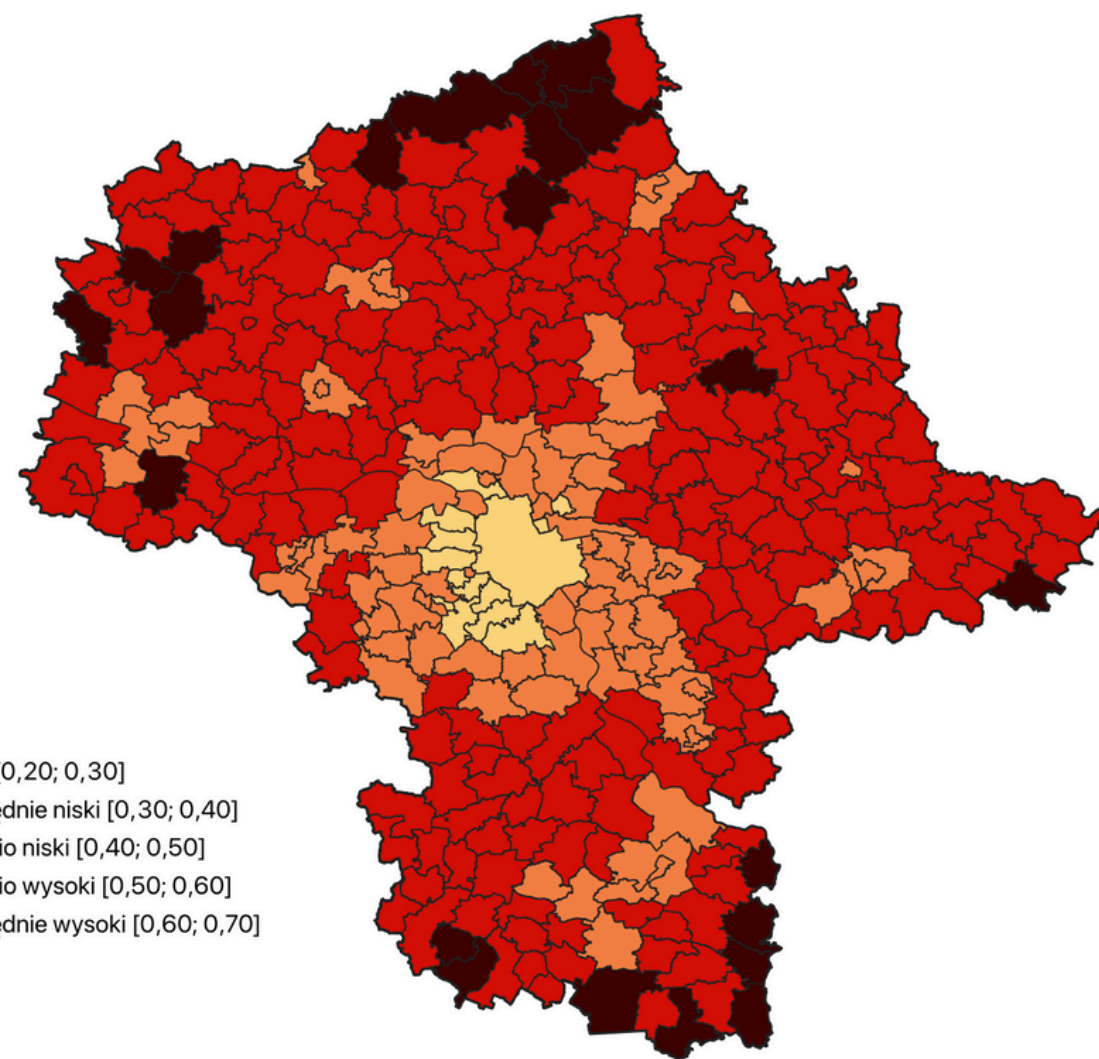

Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności w Polsce i w województwie mazowieckim w latach 2012-2023

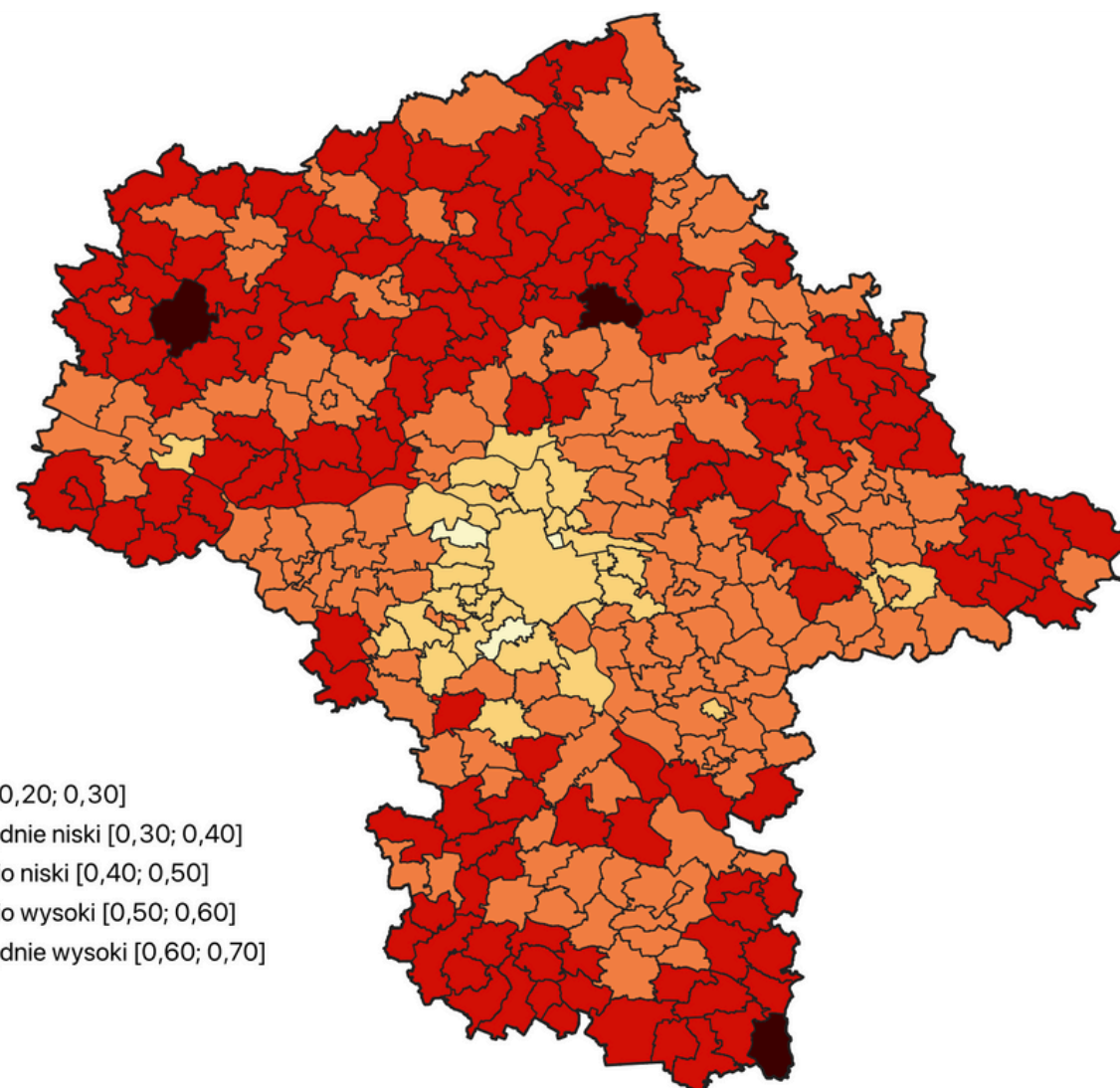

Poziomy barometru ubóstwa
i wykluczenia społecznego

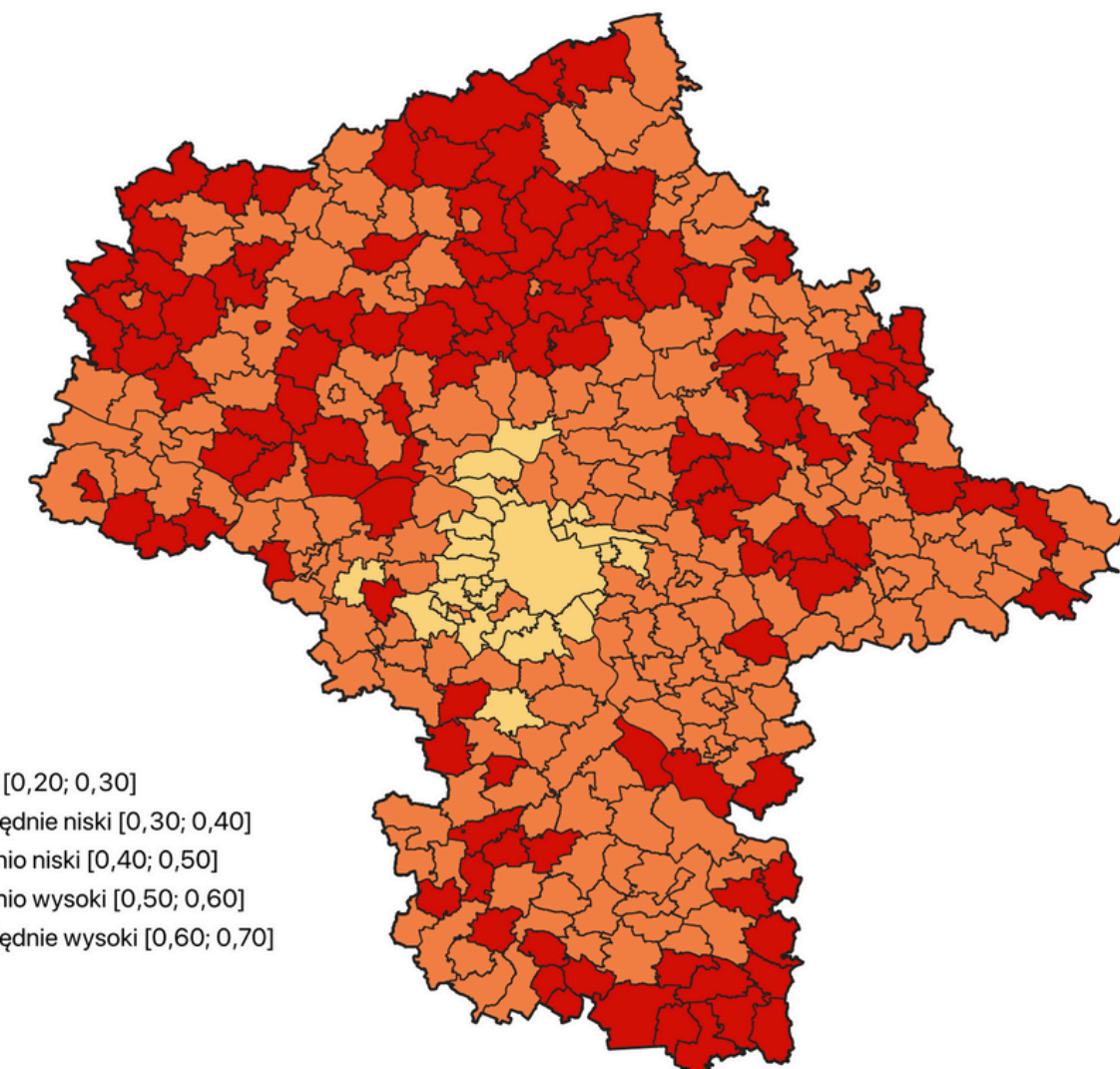
2012

2018

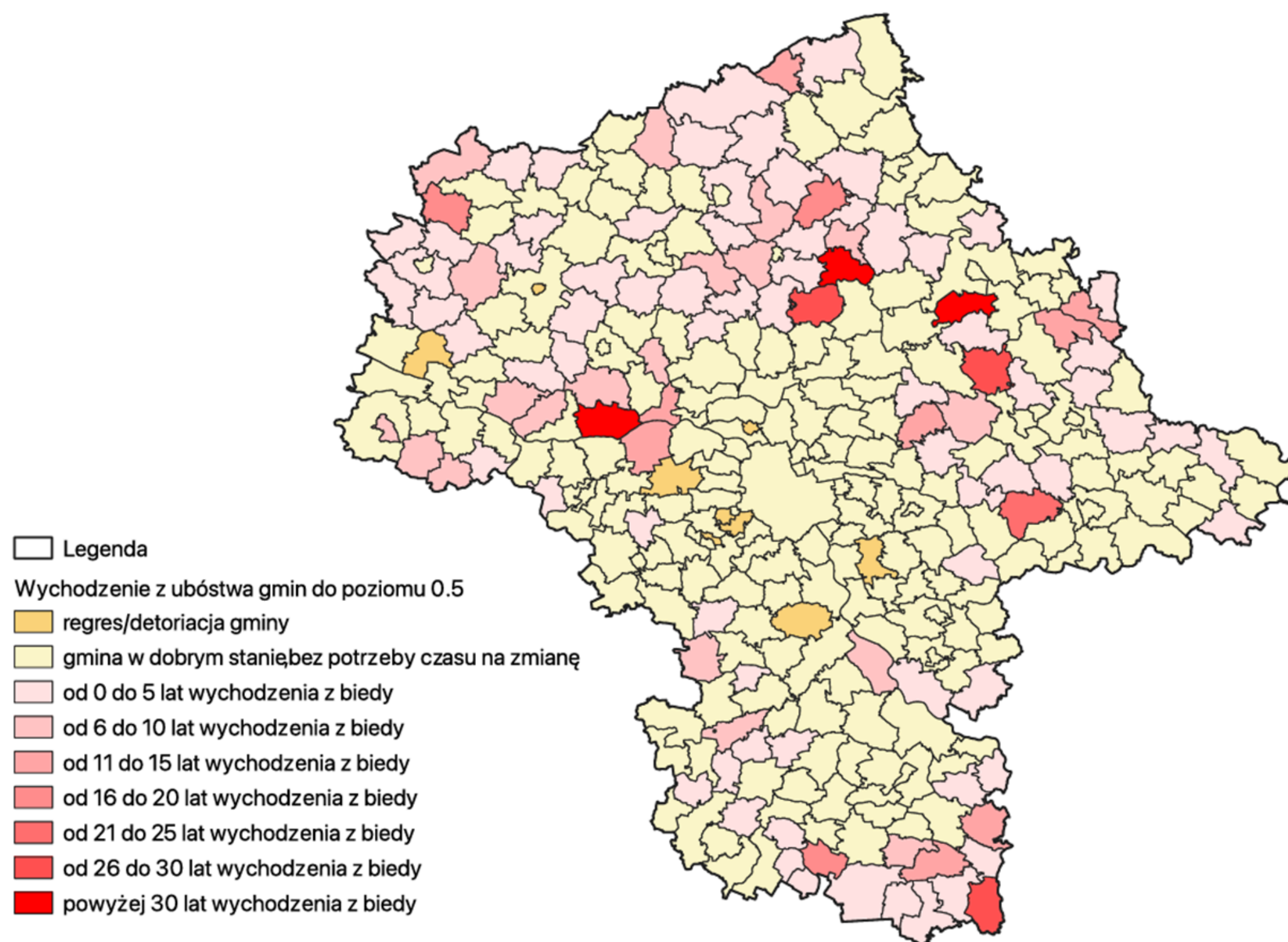

2023

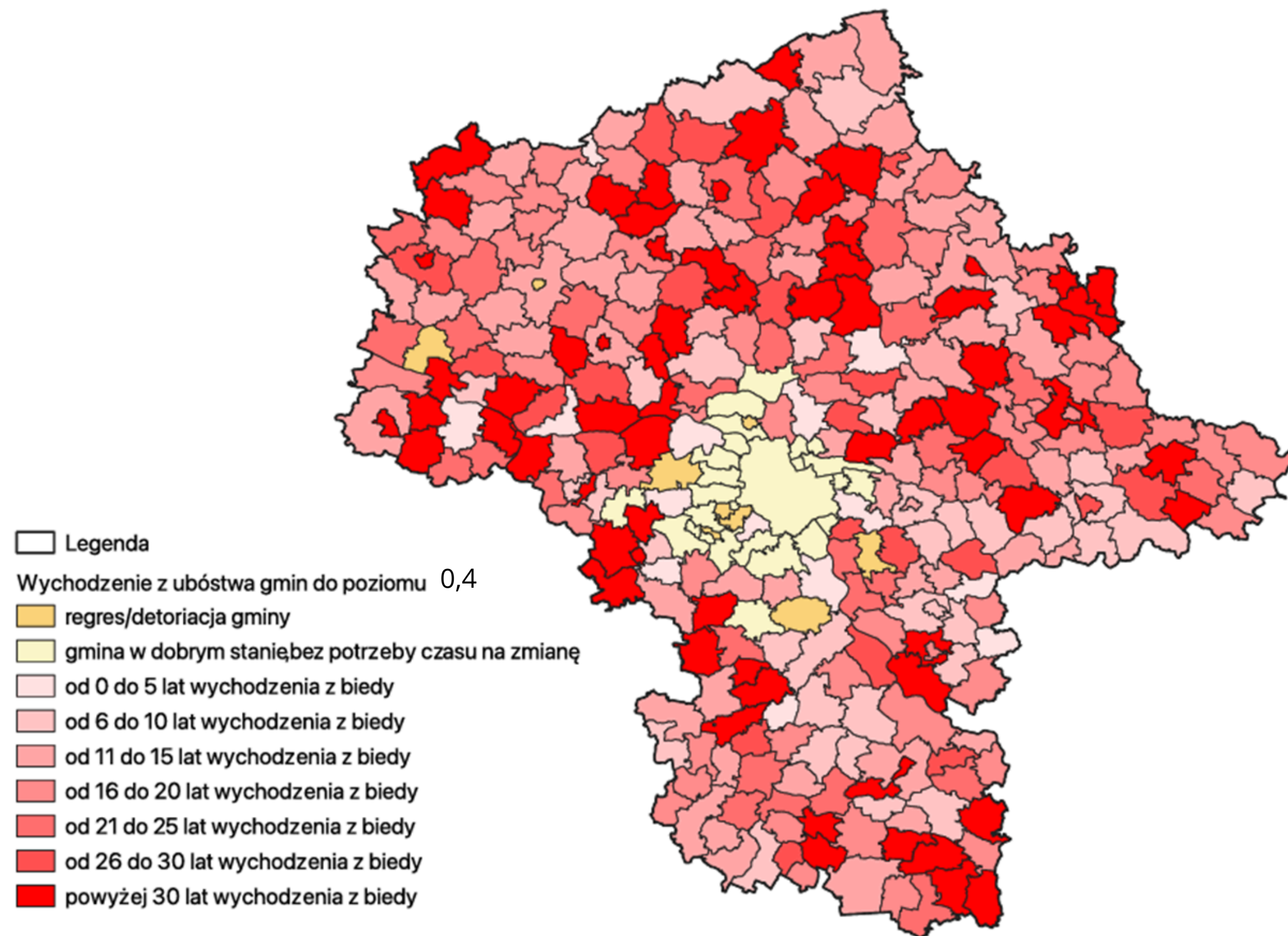

Poziomy barometru ubóstwa i wykluczenia społecznego

Czas redukcji ubóstwa

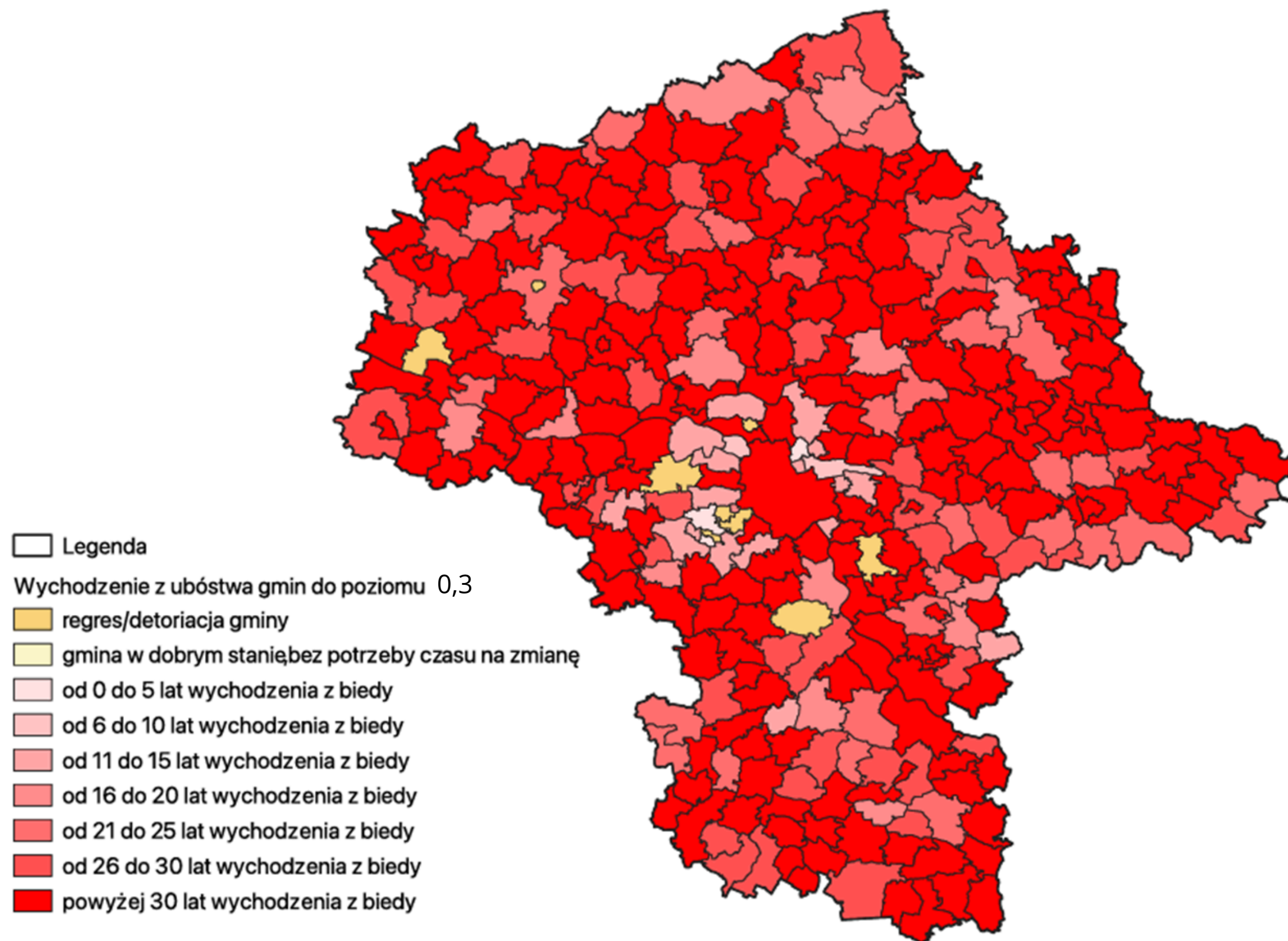

Wyniki badań: Czas przejścia do stanu poniżej poziomu 0.5 do poziomu średnio-niższego

Wyniki badań: Czas przejścia do stanu poniżej poziomu 0.4 do poziomu względnie niskiego

Wyniki badań: Czas przejścia do stanu poniżej poziomu 0.3 do poziomu niskiego

Legenda

Wychodzenie z ubóstwa gmin do poziomu 0,2

regres/detoriacja gminy

gmina w dobrym stanie, bez potrzeby czasu na zmianę

od 0 do 5 lat wychodzenia z biedy

od 6 do 10 lat wychodzenia z biedy

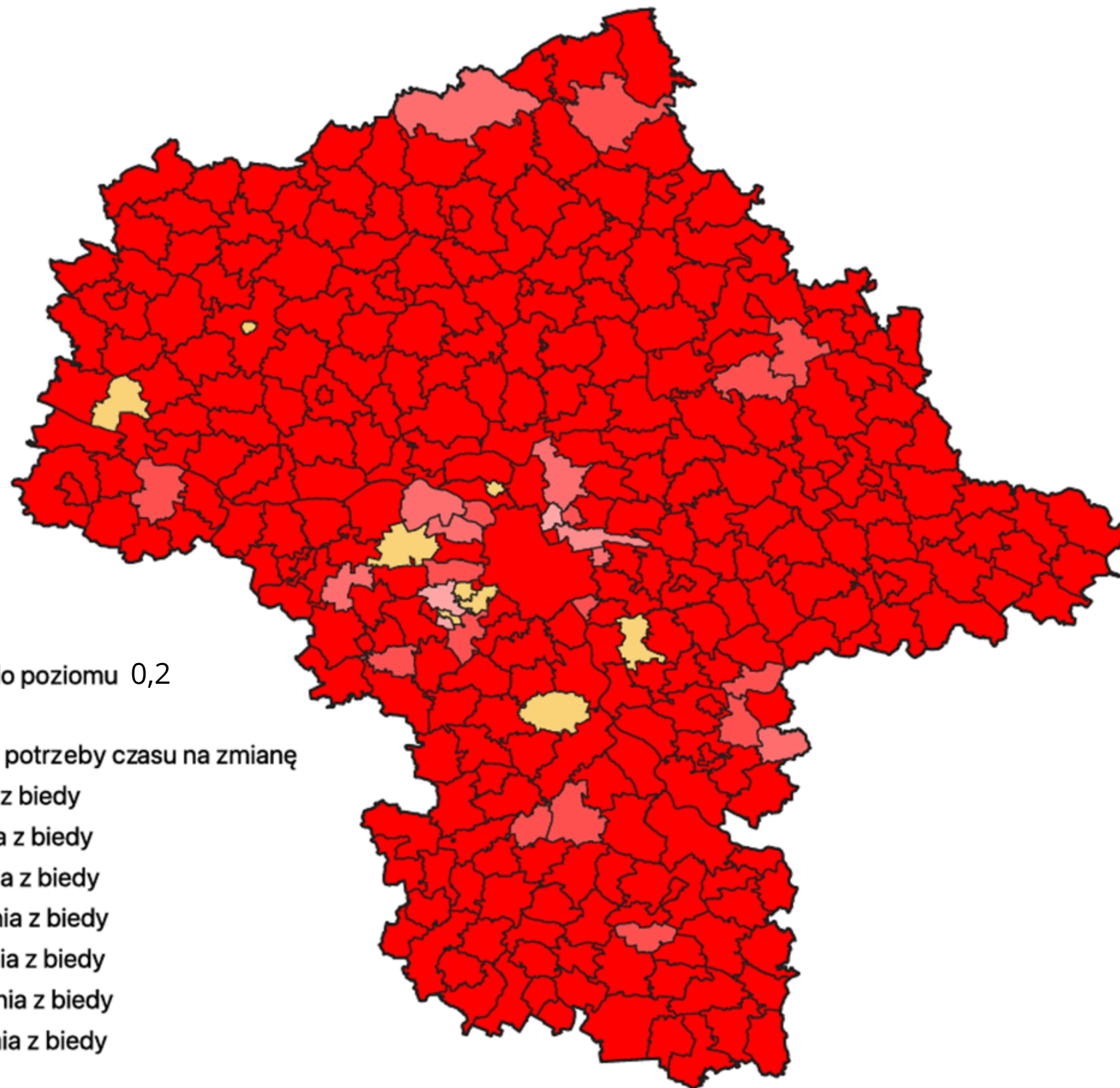
od 11 do 15 lat wychodzenia z biedy

od 16 do 20 lat wychodzenia z biedy

od 21 do 25 lat wychodzenia z biedy

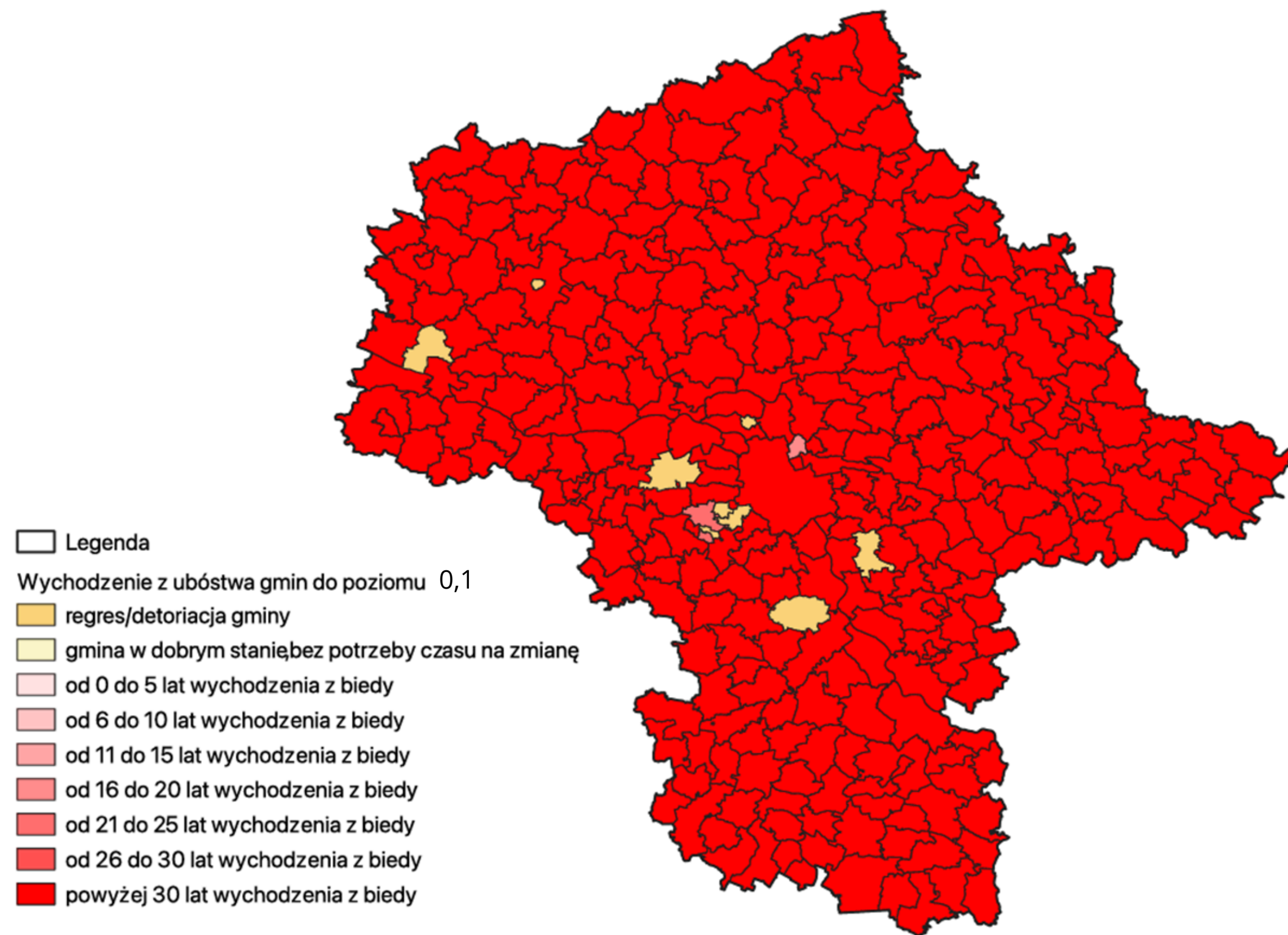
od 26 do 30 lat wychodzenia z biedy

powyżej 30 lat wychodzenia z biedy

Wyniki badań: Czas przejścia do stanu poniżej poziomu 0.2 do poziomu bardzo niskiego

Wyniki badań: Czas przejścia do stanu poniżej poziomu 0.1 do poziomu ekstremalnie niskiego

Podsumowując dotychczasowe rozważania, możemy stwierdzić, że ubóstwo i wykluczenie społeczne to złożone zjawiska, które są efektem zarówno **indywidualnych ograniczeń**, jak **braku wykształcenia czy problemów zdrowotnych**, a także **głęboko zakorzenionych nierówności społecznych i ekonomicznych**, które są wzmacniane przez globalizację i zmiany technologiczne. Nasze badania potwierdzają, że **ubóstwo to zjawisko wielowymiarowe**, które obejmuje nie tylko sferę materialną, ale także społeczne, kulturowe i polityczne aspekty życia człowieka.

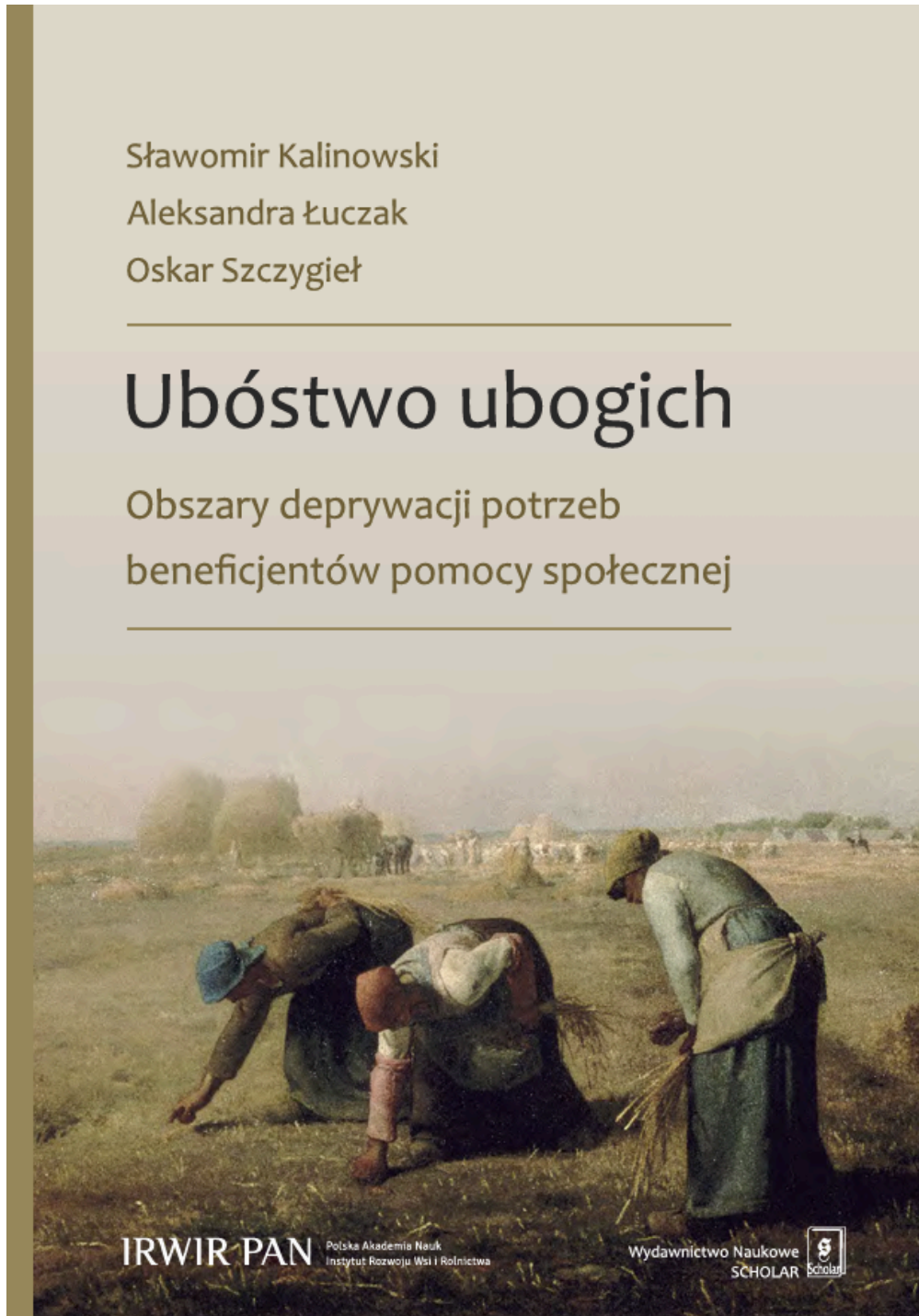
Wnioski

Rekomendacje: obiektywne miary ubóstwa w praktyce

- Łączenie miar obiektywnych i subiektywnych – aby uzupełniać liczby o realne potrzeby
- Tworzenie barometrów lokalnych – umożliwiających działania prewencyjne
- Stabilność metodologiczna – kluczowa dla analizy trendów i polityki długookresowej
- Włączenie głosu osób doświadczających ubóstwa w proces projektowania polityk
- Monitorowanie nowych form ubóstwa (cyfrowe, energetyczne, transportowe)

Rekomendacje

Zrozumienie złożoności i wielowymiarowości zjawiska ubóstwa jest pierwszym krokiem na drodze do jego skutecznego zwalczania

„Nie wystarczy pomagać
– trzeba rozumieć, gdzie
pomoc zawodzi”

dr hab. Aleksandra Łuczak
prof. UPP

dr hab. Sławomir Kalinowski
prof. IRWiR PAN